

PEČATI ZADARSKIH BILJEŽNIKA 18. STOLJEĆA

MIROSLAV GRANIĆ
Filozofski fakultet u Zadru

UDK: 736.3(497.18)»13«
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 1984-10-31

U ovom radu autor obrađuje pečate zadarskih bilježnika koji su djelovali u 18. stoljeću a do danas nisu znanstveno obrađeni.

Od početka notarijata u 13. st. pa sve do 17. st. bilježnici ovjeravaju dokumente svojim potpisom i notarskim znakom. Od 17. st. već su u uporabi i prvi bilježnički pečati, uglavnom sfragistički prikazi notarskih znakova. Istodobno se javljaju i likovni pečati, najčešće s grbovima njihovih vlasnika, natpisima, aludirajućim prikazima imena ili zanimanja.

Pečati obrađeni u ovom radu spadaju uglavnom u likovne i natpisne pečate. Odreda su ovalnog oblika, osim jednog izuzetka (Bartol Ferrari). Zanimljivi su pečati, po svom likovnom sadržaju, bilježnika Lomazzija, Troi-la, Itkovića, Calogere. Grbove na pečetima ističu bilježnici Franceschi, Ferrari, Canova, Guerrini, Ferrari-Cupili, Coltelli i Casteli.

Natpisi se uglavnom svode na inicijale koji označavaju ime i funkciju, a natpisi ili devize su rijetki. Abrevijacija je zastupljena u dva oblika: u siglama (inicijalima) ili *per suspensionem*. Od znakova distinkcije u uporabi su točke, križić i zvjezdica.

Praktična uporaba bilježničkih pečata je u ovjeri raznih isprava gdje uz potpis bilježnika u prvom redu služe kao sredstvo ovjere i dokumentu daju pravnu snagu i time uživaju javnu vjeru (*fides publica*).

Sfragistički materijal grada Zadra nije do danas znanstveno do kraja obrađen. Godine 1965. obradio je J. Belošević pečatnik hrvatskog bana Pavla I. Bribirskoga (1272—1312), pronađen u Zadru.¹ Posebno vrijedan prikaz tek nekih zadarskih pečata dao je I. Petricioli. On je u svom radu »Prilog zadarskoj sfragistici«² u prvom dijelu radnje obradio pečat zadarske komune iz 1190. godine. Drugi dio toga rada odnosi se na pečat zadarskog kaptola (četiri primjerka), pečate zadarskih nadbiskupa od 13. do 15. stoljeća. I to bi bilo sve što je rečeno o toj oblasti.

U ovom prilogu obrađeni su gotovo svi pečati zadarskih bilježnika koji su djelovali u 18. stoljeću, uključivši i one koji su bilježničku praksu započeli u prethodnom stoljeću a nastavili su djelatnost u prvim godinama ili desetljećima 18. stoljeća.

Najzahvalniji materijal za obradu i stručnu analizu zadarskih pečata su spisi Historijskog arhiva u Zadru, gdje su na pojedinim dokumentima otisci pečata sačuvani u velikom broju. Također se neki od bilježničkih pečata nalaze na ispravama koje su pohranjene u arhivu Franjevačkog samostana sv. Frane u Zadru.

¹ J. Belošević, »Pečatnik hrvatskog bana Pavla I. Bribirskoga (1272—1312) iz Zadra«, *Diadora*, 3, Zadar, 1965, 159—167.

² I. Petricioli, »Prilog zadarskoj sfragistici«, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, sv. 10, *Razdio historije, arheologije i historije umjetnosti* (4), Zadar, 1972, 117—126. Prikaz dosadašnjih radova iz područja sfragistike dao je A. Gulin u radu »Prilog poznavanju hrvatske sfragistike«, *Zbornik Historijskog zavoda JAZU*, sv. 8, Zagreb, 1977, 431—446. Kolegi A. Gulinu zahvaljujem na korisnim savjetima i sugestijama na polju sfragistike.

Svi bilježnički pečati sačuvani su u relativno dobrom stanju, što olakšava njihov opis i slikovni prilog. Svi pronađeni pečati su jednostrani, otisnuti, a po veličini spadaju uglavnom u male pečate. Po svom obliku, likovnim prikazima i natpisnoj legendi pečati su različiti. Iznosimo ih kronološkim redom.

1. Pečat bilježnika Andrije Torrija (1675—1708)

Andrija Torri je 1674. godine izabran za kancelara zadarske komune, a već naredne godine (1675) promoviran je za javnog bilježnika »di Veneta Autorità« sa strane zadarskog Vijeća, položivši 13. III propisanu zakletvu.³ Na toj funkciji ostaje do 1708. godine.

Na nekoliko isprava ovjerenih njegovom rukom nalazimo otisnut pečat.⁴ On je ovalnog oblika, veličine 3,4x2,9 cm, a središnje pečatno polje iznosi 3x2,6 cm. Vijenac sastavljen od dviju linija s baroknim ukrasom i inicijalima A (Andrea) T (Torri) uokviruje pečatno polje sa slikom. U polju se nalazi prikazan trobrijeg nadvišen zvijezdom repaticom (T. I, sl. 1).

Prema takvim elementima mogli bismo ovaj pečat smatrati heraldičkim.

2. Pečat b. Nikole Lomazzija (1678—1706)

Bilježničku službu započeo je Nikola Lomazzi 1678. godine.⁵ On je od 1692. do 1706. »interprete illirico« u kancelariji generalnog providura.⁶

Otisnuti pečati⁷ nalaze se na mnogobrojnim ispravama iz pera tog bilježnika.

Pečat je ovalnog oblika, dimenzija 3,5x4 cm, s pečatnim poljem veličine 3x2,4 cm. Dvije tanke linije dijele pečatnu sliku (u središnjem polju) od ruba s legendom. Pečatni vijenac ukrašen je viticama koje završavaju volutama s četiri rozete koje su inače loše vidljive. Između vitica napisana je legenda koja teče od donjeg lijevog dijela pečata unaokolo i glasi: »NICO/LAVS · LOM/AZZI · SEM/PER~FIDE/LIS. Znak distinkcije je točka nakon imena, a nakon riječi »semper« nalazi se vitica u obliku slova »S«.

Po likovnoj kompoziciji pečat je veoma zanimljiv s heraldičkog i sfragističkog gledišta. U sredini pečatne slike nalazi se horizontalna greda, a nad njom raskriljeni i okrunjeni dvoglavi orao. U donjem dijelu prikazan je brijeg s dva cvijeta, po jedan sa svake strane, nadvišen desno zvijezdom repaticom (T. I, sl. 2).

3. Pečat b. Mihovila Troila (1693—1701)

Bilježnik Mihovil Troilo, porijeklom Grk, godine 1701. navodi da je već deset godina nastanjen u Zadru. Kao pisar službovao je u Bergamu i Splitu. U Zadru je bio koadjutor u kancelariji za vrijeme generalnog providura Jerolima Cornara i vice kancelar Ante Priulija, mletačkog

³ Naučna biblioteka u Zadru (NBZd), ms. 704, Liber sextus Consiliorum Jadrae (1642—1713), 127, 133 (dalje cit.: Lib. Cons. Jadr. s naznakom volumena).

⁴ Arhiv Franjevačkog samostana u Zadru (AFS), karton IV, dok. br. 62.

⁵ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VI, 145.

⁶ V. Cvitanović, »Prilog poznavanju kulturne povijesti na zadarskom području (glagoljica)«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. 10, Zadar, 1963, 336.

⁷ Historijski arhiv Zadar (HAZD), Obiteljski spisi (OS), Ponte svež. 4, 91. Spisi samostana sv. Dominika kut 17 464 AFS karton V dok br 5 1'

generalnog providura mora. Za javnog bilježnika promoviran je na vijeću 12. II 1692. (=1693) i djeluje sve do 1701. godine.⁸

Bilježnički pečat Mihovila Troila⁹ je ovalnog oblika, veličine 4,4x4 cm, s pečatnim poljem veličine 3x2,5 cm. Dvije ovalne linije omeđuju legendu koja teče slijeva nadesno i glasi: »FESTINA LENTE«. Znak interpunkcije je zvjezdica.

U sredini pečatne slike prikazana je strijela, oko koje se obavlja zmija, usmjerena prema vodi. U gornjem dijelu su slijeva i zdesna dva kružića, vjerojatno alegorični prikaz brzine (T. I, sl. 3).

4. Pečat b. Ivana Emmanuellijsa (1693—1714)

Ivan Emmanuelli pripadnik je zadarskog građanstva i 1709. godine član je građanskog vijeća.¹⁰ On je 1692. sa strane zadarskog plemićkog vijeća promoviran za javnog bilježnika.¹¹ Djelovao je do 1714. godine.

Na dokumentima sačuvano je nekoliko otisaka pečata bilježnika Emmanuellijsa.¹² I taj je pečat ovalnog oblika, veličine 4,5x3,8 cm. U vijencu koji uokviruje središnje pečatno polje nalazi se ime bilježnika, koje teče zdesna odozgo prema dolje sa znakom križa: »+ ZVANNE EMMANVELLI«. Znak distinkcije je zvjezdica nakon imena (Zuanne) i točka na kraju prezimena.

Na središnjoj pečatnoj slici su inicijali Z — M, a ispod njih E. Slova Z i M spojena su donjom hastom križa proširenih krakova. Na krajevima pečatnog polja su kose crtice koje imaju dekorativnu funkciju (T. I, sl. 4).

5. Pečat b. Ante Itkovića (1698—1715)

Za javnog bilježnika ispitan je i promoviran Ante Itković 11. VII 1698. godine.¹³ Djeluje u Zadru do 1715. godine.

Ovalni pečat bilježnika Itkovića otisnut je na nekoliko dokumenata.¹⁴ Veličina: 4,6x3,8 cm, s pečatnim poljem od 3,2x2,6 cm. Dvije linije omeđuju legendu koja teče slijeva nadesno: »TVTOS HOMINES DVCIT«. Znak distinkcije je neodređeni ukras.

U središnjem početnom polju iz vode na brijegu, sa grančicama sa strane, izdiže se vodena zmija u obliku slova »S«. Sa strane se nalaze inicijali bilježnika A—I (Antonius Itcovich). (T. II, sl. 1.)

6. Pečat b. Ante Radulića (1701—1721)

Ante Radulić (Antonio Raduleo) član je građanskog vijeća i na tom je vijeću 1709. ponovno izabran za kancelara. Zatim je opet izabran na tu dužnost 1714. godine, a 1720. je građanski prokurator.¹⁵

⁸ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VI, 231, 231', 232

⁹ HAZd, Spisi zadarskih bilježnika (SZB), Gio Michiele Troilo (1693—1701), busta unica, fasc. 1, 3. Na fol. 1 Troilo je zapisao: »L'officio de Notari è cosa degna, ed honoreuole in se stessa. Così l'Ecclesiastico in quelle parole *In manu Dei potestas hominis est: et super faciem scribæ imponent honorem. Ecclesiasticus.* cap. X. A. 5.

¹⁰ NBZd, ms. 705, Libro sesto delle Parti, e Negotij della Spettabile Vniuersità de Cittadini, e Popolo della Città di Zara, 1. (Dalje: Libro delle Parti de Cittadini.)

¹¹ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VI, 178'—179.

¹² HAZd, OS, Ponte svež. 4, 10'.

¹³ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VI, 176—176'.

¹⁴ HAZd, OS, Ponte, svež. 4, 1, dok. od 19. V 1701.

¹⁵ NBZd, Libro delle Parti de Cittadini, 1, 4, 4', 9.

Kao javni bilježnik djelovao je od 1701. do 1721. godine.¹⁶

Njegov bilježnički pečat veoma je jednostavan.¹⁷ Ovalnog je oblika, veličine 2,3x1,9 cm. Središnje pečatno polje omeđeno je dvjema linijama. U njemu se nalazi križ proširenih krakova. U prvom i drugom polju, koje je nastalo križnom diobom, nalazi se po jedna osmerokraka zvijezda, u trećem polju je inicijal »A«, a u četvrtom inicijal »R« (Ante Radulić). (T. II, sl. 2.)

7. Pečat b. Frane Bonicellija (1707—1746)

U 17. stoljeću došao je iz Bergama u Zadar trgovac Franchin Bonicelli. On je umro godine 1672. i bio pokopan u crkvi sv. Frane.¹⁸ Njegovi su potomci bili primljeni u građansko vijeće i tako se godine 1709. našao u tom vijeću Frane Bonicelli.¹⁹

Sa strane zadarskog plemićkog vijeća Frane Bonicelli je imenovan javnim bilježnikom 13. III 1707. i djeluje u tom svojstvu do 1746. godine.²⁰

Bilježnik Bonicelli upotrebljavao je pečat ovalnog oblika dimenzija 3,2x2,1 cm.^{20a} Središnje pečatno polje dijele od ruba tri ovalne linije od kojih je srednja isprekidana. Pečatna slika prikazuje lava u skoku (lion rampant) koji prednjim šapama drži granu loze s listovima. Lav je okrenut ulijevo u heraldičkom smislu. U desnom kraju su inicijali odvojeni točkom F.B (Franciscus Bonicelli). (T. II, sl. 3.)

8. Pečat b. Pavla Coltellija (1722—1734)

Krajem 17. stoljeća doselio se Pavao Coltelli iz Papinske države u Zadar i tu se oženio Zadrankom Venerandom Radetić. On je 1714. bio primljen u građansko vijeće.²¹ Godine 1698. je koadjutor kneževske kancelarije, a na toj funkciji zabilježen je i 1711. godine.²² Za javnog bilježnika promoviran je 3. III 1722. godine²³. Djeluje sve do 1734. godine.

Kao bilježnik upotrebljavao je pečat s grbom koji je veoma zanimljiv. Taj pečat njemu nije pripadao, kako se vidi iz inicijala sa strane, koje je on precrtavao a u štit grba dopisivao svoje P. C. (Paolo Coltelli).²⁴

Pečat je ovalnog oblika, veličine 3,9x3,1 cm. Središnje pečatno polje omeđeno je tankom linijom, a ova je ukrašena s četiri palmete. Grb je smješten u pečatnom polju i sastoji se od štita veličine 2x1,6 cm, heraldičke kacige sa stiliziranim plaštevima i ukrasom. U štitu grba iz trobrijega raste stablo s krošnjom na kojoj stoji ptica okrenuta udesno (heraldički) držeći u kljunu cvijet. Nad štitom je kaciga s vizirom okrenuta »en face« i plaštem u baroknoj maniri. Štit obavijaju dvije ukrštene palmete (T. II, sl. 4).

¹⁶ Za javnog bilježnika Radulić je promoviran zajedno s Itkovićem god. 1696 (NBZd, Lib. Cons. Jadr. VI, 178—179).

¹⁷ HAZd, OS, Lantana svež. 7, poz. 2, dok. od 18 II 1712.

¹⁸ L. Benevenia, »La Chiesa di S. Francesco di Zara. Parte II, *Rivista dalmatica*, Anno V, Fasc. II, Zadar 1911, 302.

¹⁹ NBZd, Libro delle Parti de Cittadini, 4.

²⁰ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VI, 247.

^{20a} HAZd, OS, Lantana, svež. 14, (6), 31', 26, 21.

²¹ NBZd, Libro delle Parti de Cittadini, 5'.

²² AFS, kar. V, dok. br. 2, c. 15, br. 60, c. 19.

²³ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VII, 29—29'.

Ovakav grb uklesan je na nekadašnjoj kući porodice Coltelli u današnjoj Ulici Žrtava fašizma br. 13 i nije uopće poznat u heraldičkoj literaturi (T. IX, sl. 1).

9. Pečat b. Ante Guerrinija (1722—1746)

Prvi članovi porodice Guerrini doselili su u Zadar polovinom 16. stoljeća. God. 1552. umro je u Zadru Lazar Guerrini rodom iz Faenze i pokopan u crkvi sv. Frane. Njegovu nadgrobnu ploču zabilježili su Fabijanić i Benevenia.²⁵ U 17. st. je tu istu ploču nacrtao bilježnik Šime Brajčić i s tog je crteža vidljivo da je ispod natpisa bio postavljen i grb koji je naknadno otučen.²⁶

U dokumentima porodice Guerrini nalazi se i jedna zanimljiva isprava, u prijepisu, datirana 11. IX 1554. u Nikoziji na Cipru, kojom Bernardin Malatesta na temelju privilegija cara Karla V iz 1550. godine podjeljuje plemićki naslov Ilariju Guerriniju pok. Lorenca iz Apue!²⁷

Prema tomu nije sasvim sigurno odakle su porijeklom zadarski Guerrini. Svakako su iz Italije. No, u aktima zadarskog notara Frane Primizia registrirana je oporuka izvjesnog kapetana Julija Guerinnija iz Padove.²⁸

Ante Guerrini promoviran je za javnog bilježnika 3. III 1722. godine, a 1709. bio je vice kancelar.²⁹

Upotrebljavao je bilježnički pečat s grbom koji je identičan onomu koji se nalazio na nadgrobnom spomeniku njegova pretka Lazara Guerrinija. Pečat je ovalnog oblika, veličine 3,6x3 cm, a štit grba iznosi 1,8x1,5 cm.³⁰ U pečatnom polju koje je omeđeno dvjema linijama nalazi se grb porodice Guerrini. Ovalni štit u gornjem dijelu presijeca horizontalna crta, čime je dobivena glava štita, a u donjem dijelu se nalazi dvoglavi orao s krunom. U tzv. glavi štita su tri ljiljana koji su loše otisnuti gotovo na svim primjercima pa je na nekima sam bilježnik pojačavao perom. Nad štitom je kaciga okrenuta *en face* s barokno stiliziranim plaštem. Sa strane štita su inicijali A — G (Antonius Guerrini) s diskretnim ukrasom (T. III, sl. 1).

Od kamenih grbova porodice Guerrini koji su do danas ostali sačuvani vrijedno je spomenuti grb u lapidariju Narodnog muzeja u Zadru kao i grb koji se nalazi uklesan na nekadašnjoj kući Guerrinija u Salima (sada vlasništvo obitelji Petricioli). God. 1595. kupio je Ilarije Guerrini u Salima kuću.³¹ Heraldički motivi na kamenim grbovima identični su onom na pečatu (T. VIII).

²⁵ D. Fabijanić, *Convento il più antico*, Prato, 1882, 156', L. Benevenia, *La Chiesa di S. Francesco*, 303 i bilj. 2.

²⁶ NBZd, ms. 498, Documenti delle famiglie Candido, Guerini e Salomoni, aa. 1552—1835, ad 2/1552. Iscrizione tombale di Lazzaro Guerini Faentino nella chiesa di S. Francesco di Zara.

²⁷ Kao gore, ad 1/1554. Diploma di Bernardino Malatesta a Ilario Guerini.

²⁸ NBZd, ms. 461/I—XCVI, Ferrante G., Regesti dell'Archivio notarile di Zara, busta III, 41, Libro 3° de Test. aperti. Sr. cap.^o Giulio Guerrinni da Padova.

²⁹ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VII, 29—30'. AFS, karton VII, dok. br. 82.

³⁰ HAZd, Spisi samostana sv. Dominika, kut. 17, 455. Kut 15, 704; Spisi samostana sv. Nikole, kut. 10, br. 83.

³¹ NBZd, Ferrante, Regesti, IV, fasc. 55 bis, 25. sett. 1595. not. Francesco Primizio.

10. Pečat b. Tome Franceschija (1722—1762)

Bilježnik Toma Franceschi odvjetak je stare zadarske građanske porodice koja je navodno pripadala donacionalnom plemstvu još od vremena kralja Ludovika I koji je toj porodici 5. IV 1350. i 28. IX 1359. potvrdio plemićke povlastice.³²

U građansko vijeće (*corpo civico*) ušao je Toma Franceschi po nasljednom pravu i 20. II 1714. položio zakletvu.³³

Javnim bilježnikom »di Veneta Autorità« imenovan je na plemićkom vijeću 3. III 1722, i djeluje sve do 1762. godine.³⁴

Pečat bilježnika Tome Franceschija je ovalnog oblika, veličine 3,6x2,9 cm.³⁵ U središnjem pečatnom polju nalazi se njegov grb na ovalnom štitu 1,3x1 cm. Između dvije linije napisana je legenda: »THOMAS DE FRANCISCIS NOT(ARIUS, per suspensionem) PVB(LICVS, per suspensionem) IAD(RAE, per suspensionem)«. Znak rastavljanja je zvjezdica. Povrh pečata je moto: »VIGILAT NE FERIAT«.

Grb u pečatnoj slici je baroknih karakteristika. U ovalnom štitu predstavljen je lav (*lion rampant*) okrenut na desno (heraldički gledano) sa strelicom u desnoj kandži okrenutom ulijevo.

Štit je nadvišen kacigom s viziorom, nakitom i stiliziranim plaštem. Na dnu štita su dvije vitice (T. III, sl. 2).

11. Pečat b. Nikole Bonicellija (1736—1782)

Nikola Bonicelli sin je zadarskog građanina i bilježnika Frane Bonicellija. Godine 1733. primljen je u građansko vijeće, kada je njegov otac bio prokuratorom tog tijela. Od 1742. Nikola je i kancelar građanskog vijeća.³⁶ Za javnog bilježnika ispitan je i promoviran 16. X 1736. godine.³⁷

Kao zadarski građanin primljen je 2. XI 1752. u plemićko vijeće grada Nina.³⁸

Pečat bilježnika Nikole Bonicellija ima oblik ovalne kartuše u kojoj je prikazan grb obitelji.³⁹ Dimenzije čitava pečata iznose 5,4x3,9 cm, a sam štit ovalno sročolikog oblika je veličine 3,3x2,7 cm. U kartuši tipično baroknog oblika, s kacigom na vrhu i nakitom, nalazi se grb Bonicellija s horizontalno podijeljenim štitom u čijem su donjem dijelu na crvenom dvije zlatne kose grede, a u gornjoj polovici štita, na srebrnom dva lava prednjim šapama podržavaju ukrštene palmete (T. III, sl. 3).

U kartuši se nalaze inicijali s imenom i zanimanjem bilježnika N. B. N. (Nicolo Bonicelli Nodaro).

³² HAZd, Heraldčki spisi Vlade, VIII/7—1839, N. 1155/164, N. 3050/898. VIII/7—1837, N. 8312, N. 1519.

³³ NBZd, Libro delle Parti de Cittadini, 5

³⁴ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VII, 29—29'.

³⁵ HAZd, Spisi samostana sv. Kuzme i Damjana, kut. 8, N. 203.

³⁶ NBZd, Librv delle Parti de Cittadini, 23'. 30.

³⁷ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VII, 62.

³⁸ HAZd, Spisi Nina, Consillorum Nonę Liber II. Anno 1742 usque ad Annum 1779, 38' (dalje: Lib. Cons. Nonę).

³⁹ HAZd, OS, Lantana, svež 14 (6), 10 b: 26.

12. Pečat b. Alberta Canove (1747—1755)

Porodica Canova, koja je pripadala zadarskom građanstvu, porijeklom je iz Bergama u Italiji.⁴⁰ God. 1709. član je građanskog vijeća Gio Marija Canova, a njegov sin Alberto primljen je u vijeće građana 1126. godine.⁴¹

Za javnog bilježnika promoviran je Alberto Canova 15. IV 1747. godine.⁴² U to je vrijeme postavljen za kancelara zadarske zalagaonice.⁴³ Kao javni bilježnik djelovao je u Zadru do 1755. godine. Umro je u Zadru 5. VII 1769. godine.⁴⁴

Kao zadarski građanin bio je primljen u plemstvo grada Nina 24. VI 1742, a 27. IX 1756. u zadarsko plemstvo.⁴⁵

Bilježnički pečat Alberta Canove ovalnog je oblika, veličine 3,8x3,2 cm.⁴⁶ Središnje pečatno polje s grbom od ruža dijeli jedna linija. Štit grba, veličine 1,6x1,5 cm, ukrašen je tipičnim volutama među kojima su izrađeni kružići dekorativnog karaktera. U poluokruglom štitu prikazana je kuća s vratima i prozorima i produžetkom na kojemu je toranj, u visini krova prve zgrade (T. III, sl. 4). Time heraldički elementi ukazuju na govoreći grb (*casa* — kuća, *Canova* — ca(sa)nova).

13. Pečat b. Ante Ferrarija (1747 — 1775)

Godine 1672. umro je u Zadru Antonio Ferrari, »cittadino da Bergamo«, i pokopan u crkvi sv. Frane.⁴⁷ Međutim, prema dokumentima iz 1767. doznajemo da su Ferrari stigli iz okolice Bergama, točnije iz župe Catione.⁴⁸

Zabilježen je Bartol Ferrari kao prokurator građanskog vijeća 1709. godine, a na toj se dužnosti nalazio i niz godina kasnije.⁴⁹ Njegov sin Ante (Antonio) promoviran je za javnog bilježnika 15. IV 1747. godine.⁵⁰

U bilježničkoj službi upotrebljavao je pečat s obiteljskim grbom, koji je identičan grbu koji je naslikan na doktorskoj diplomi njegova brata don Ivana Marije kada je god. 1714. doktorirao u Padovi iz obaju prava⁵¹ (T. IX, sl. 2).

Pečat bilježnika Ante Ferrarija, ovalnog oblika, veličine 3,6x3,1 cm, otisnut je na nekoliko isprava⁵² Unutar pečatnog polja omeđenog linijom nalazi se grb Ferrarija. U štitu grba, veličine 1,8x1,5 cm, dva lava, jedan nasuprot drugomu, sa sabljama, presječeni su horizontalnom crtom, a ispod njih je trobrijeg nadvišen osmerokrakom zvijezdom.

⁴⁰ NBZd, ms. 144. Processo civile Canova — Ferrari, Conto A, 47.

⁴¹ NBZd, Libro delle Parti de Cittadini, 1, 4, 16.

⁴² NBZd, Lib. Cons. Jadr. VII, 80°—82°.

⁴³ HAZd, Spisi generalnih providura (SGP), Giacomo Boldù (1744—1747), L, I, 20, 21.

⁴⁴ NBZd, Oglasi, Varia, kut. 1 (1608—1863), Varia 1802—1807. Canova.

⁴⁵ HAZd, Lib. Cons. Nonę II, 8°—10. NBZd, ms. 346, Diploma di aggregazione della famiglia Canova alla nobilità di Nona. Lib. Cons. Jadr. VII, 116, 116°, 119°. L(orenzo) B(e)neven(ia), »Attribuzioni del Consiglio generale e nobili di Zara nel secolo XVIII«, *Scintille*, IV/1890, N. 15, Zadar, 113—114.

⁴⁶ HAZd, Spisi samostana sv. Nikole, kut. 10, dok. br. 120, br. 132, 132a.

⁴⁷ L. Benevenia, *La Chiesa di S. Francesco*, 302.

⁴⁸ v. bilj. 40.

⁴⁹ NBZd, Libro delle Parti de Cittadini, 1, 1°, 7, 9, 15°.

⁵⁰ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VII, 80°—82°.

⁵¹ NBZd, ms. 355, Privilegio di dottorato concesso a G. M. Ferrari nobile zaratino, dall'università di Padova il 14. agosto 1714.

⁵² AFS, karton VII, dok. br. 107. HAZd, Spisi samostana sv. Nikole, kut. 10, dok. br. 142.

Povrh štita nalazi se kaciga s ukrasom. Štit je obavijen elegantnim viticama s dekorativnim kružićima. Pod grbom su inicijali A. N. F. (Antonio Nodaro Ferrari) (T. IV, sl. 1).

Pečat je veoma sličan onome Alberta Canove, a posebno pečatu bilježnika Gian Filipa Coltellija, pa se može pretpostaviti da su izrađeni u istoj radionici.

14. Pečat b. Gio Filipa Coltellija (1747—1783)

Gio Filippo Coltelli sin je bilježnika Pavla Coltellija. Bilježničku zakletvu položio je 15. IV 1747. godine kada je bio promoviran za javnog bilježnika »di Veneta Autorità«. ⁵³

Sačuvano je više otisaka pečata bilježnika Gio Filipa Coltellija. ⁵⁴ Pečat je ovalnog oblika, veličine 4x2,9 cm. Unutar pečatnog polja, omeđenog jednom linijom nalazi se grb obitelji Coltelli. U štitu, veličine 1,5x1,3 cm prikazano je stablo s deblom i krošnjom, na trobrijegu, a na krošnji ptica okrenuta ulijevo (heraldički) s cvijetom u kljunu. Nad štitom je stilizirana kaciga s ukrasom, a sa strane se spuštaju plaševi poput baroknih voluta. Podno štita su inicijali G. F. C. N. (Gio Filippo Coltelli Nodaro), znak distinkcije su točke (T. IV, sl. 2).

15. Pečati b. Petra Ferrari-Cupillija (1763—1775)

Bilježnik Petar Ferrari-Cupilli potomak je stare zadarske građanske porodice koja nema ništa zajedničkog s već ranije spomenutom porodicom Ferrari koja je došla iz okolice Bergama.

Od 1756. Petar Ferrari-Cupilli nalazi se na dužnosti arhivista providorskog arhiva u Zadru. ⁵⁵ U molbi za notarsku službu navodi da je služio i u zadarskoj kancelariji. Javnim bilježnikom postao je 16. VI 1763. i djeluje sve do 1775. godine. ⁵⁶

Upotrebljavao je dva pečata.

a) prvi pečat

Na omotu prvog kvaternusa svojih bilježničkih spisa otisnuo je pečat i zabilježio da se služio njime do nabavke novog pečata iz Venecije. ⁵⁷

Pečat je ovalnog oblika, a pečatno polje omeđeno jednom debljom i drugom tankom linijom. U središnjem pečatnom polju prikazan je grb s križem u srolikom štitu veličine 1,1x0,9 cm. Nad štitom je kaciga (loše vidljiva), a sa strane se spušta heraldički plašt (T. IV, sl. 3).

b) drugi pečat

Prema navodima samog Petra Ferrari-Cupillija ovaj pečat naručen je u Veneciji. Prvi put otisnut je na jednoj ispravi od 9. II 1765. M. V. (=1766). Pečat je ovalnog oblika, veličine 3,2x2,9 cm. ⁵⁸ Vanjski rub pečata je zupčast, od središnjeg pečatnog polja odijeljen jednom linijom. Unutar tog polja je zanimljiv ornamenetalni motiv poput ispletenog užeta s inicijalima P. F. C. (Pietro Ferrari Cupilli), a na vrhu tog motiva je križ kao simbol javne vjere (*fides publica*) (T. IV, sl. 4).

⁵³ v. bilj. 50.

⁵⁴ HAZd, OS, Ponte, svež. 3, 07 C. Spisi Lantana, svež. 42, Processo H.

⁵⁵ HAZd, SGP, Francesco Grimani (1754—1756), L. III, 220.

⁵⁶ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VII, 132—132', 136'.

⁵⁷ HAZd, SZB, Petar Ferrari-Cupilli (1763—1775), b. I, omot - verso: »Sigillo del quale mi sono servito in mancanza dell'altro, che attendeao da Venezia«.

⁵⁸ HAZd, SZB, Petar Ferrari-Cupilli (1763—1775), b. I, omot - verso.

16. Pečat b. Bartola Ferrarija (1763—1783)

Bilježnik Bartol Ferrari sin je bilježnika Ante Ferrarija. Bilježničku zakletvu položio je 16. VI 1763. godine. Na plemićkom vijeću od 8. V 1776. izabran je za civilnog kancelara (*cancellier civile*).⁵⁹ God. 1779. i 1780. je i koadjutor kneževske kancelarije.⁶⁰

Upotrebljavao je pečat tipično baroknog oblika, veličine 3x2,5 cm.⁶¹ U središnjem pečatnom polju prikazane su dvije ukrštene palmete s četiri grančice i inicijalima B. F. N. (Bartolomeo Ferrari Nodaro). Čitav prikaz ukrašen je sa deset osmerokrakih zvjezdica (T. V, sl. 1).

17. Pečat b. Ante Calogerà (1768—1772)

Porodica Calogerà porijeklom je s otoka Cipra, odakle se 1570. preselila na otok Kretu. God. 1669. prelaze na mletačke posjede na Peloponezu, gdje su bili primljeni u plemstvo Nauplionia.⁶²

Dalmatinska grana ove stare porodice počinje s Jakovom, sinom Antonija Calogere. Jakov je 1715. dopao turskog ropstva, ali se oslobodio otkupom. Njegov sin dr Dimitrije borio se u mletačkoj vojsci pri zauzeću Imotskoga, opsadi Bara i Ulcinja. On je bio primljen u mletačko građanstvo, a 1726. podijeljen mu je naslov viteza sv. Marka.⁶³

Njegov sin Ante djelovao je kao javni bilježnik u Zadru od 1768. do 1772. godine. Od 1770. pa sve do svoje smrti (1772) obnašao je službu kancelara za civilne i krivične poslove.⁶⁴

Kao javni bilježnik upotrebljavao je pečat ovalnog oblika, veličine 3,8x3,5 cm.⁶⁵ Središnje pečatno polje obavijeno je vijencem sastavljenim od niza bisera (s vanjske strane) i baroknog ukrasa. U središnjem polju prikazan je monah (kaluđer) okrenut prema stjenovitom brijegu na kojem se nalazi križ. Čitav motiv nadvisuje šesterokraka zvijezda (T. V, sl. 2).

Monah koji se javlja u pečatu vjerojatno je preuzet iz grba koji se nalazi uzidan nu auli padovanskog sveučilišta. Po opisu Pellegrinija u grbu je predstavljen lik kaluđera do pola tijela s krunicom (sic!) u ruci.⁶⁶

18. Pečat b. Ivana Krševana Franceschija (1768—1824)

Bilježnik Ivan Krševan Franceschi sin je bilježnika Tome Franceschija. Bilježničku zakletvu položio je 7. I 1767. (=1768) godine u zadarskom plemićkom vijeću.⁶⁷

Upotrebljavao je pečat posve različit od svog oca. Oblik mu je ovalan, veličine 4x3,3 cm.⁶⁸ Pečatna slika uokvirena je vijencem sastavljenim od dviju linija. Unutar vijenca nalazi se legenda: IO:(HANNES, per suspensionem) CHRISO:(GONUS, per suspensionem) DE FRAN.(CISCIS,

⁵⁹ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VII, 131'—132, 136'. Lib. Cons. Jadr. VIII, 11, 12. 19.

⁶⁰ AFS, karton VII, dok. br. 159; kar. VIII, dok. br. 32.

⁶¹ HAZd, OS, Ponte, svež. 1, 4, dok. od 7. VII 1779.

⁶² G. de P(elegrini), »Calogerà«, *Bollettino arladico storico genealogico del Veneto*, Anno III/1904, N. 2, Venezia, 9—12.

⁶³ HAZd, Ducali e Terminazioni, Libro V (1704—1760), 136'—137.

⁶⁴ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VII, 141'—142, 142', 148, 157.

⁶⁵ HAZd, Spisi samostana sv. Nikole, kut. 10, dok. br. 151.

⁶⁶ bilj. 62, 10.

⁶⁷ v. bilj. 64

per suspensionem) NOT(ARIUS, per suspensionem). P(UBLICUS, u sigli) I(URATUS, u sigli) IA(DRENSIS, per suspensionem):« Nad vijencem je u okviru moto: DEO DVCE. Znak distinkcije su dvije ili jedna točka, umetnute između riječi u visini sredine visine slova.

U sredini pečatne slike, u ovalnom polju veličine 2,6x2,3 cm, prikazana su dva lava okrenuta leđima, pa se mogu smatrati grbom ovog bilježnika (T. V, sl. 3).

19. Pečat b. Donata Ante Ferrarija (1774—1796)

Bilježnik Donat Ante Ferrari sin je Ivana Krstitelja Ferrarija, zadarskog građanina. Bilježničku zakletvu prisegao je 3. VIII 1774. godine.⁶⁹

Kao zadarski građanin bio je 26. VIII 1775. zajedno sa svojim bratom don Bartolom primljen u plemstvo grada Nina.⁷⁰ U zadarsko plemstvo primljeni su 1796. godine.⁷¹

Porodičnim pečatom s grbom ovjeravao je bilježničke isprave. Pečat je ovalnog oblika, veličine 3x2,7 cm.⁷² U središnjem pečatnom polju, unutar linije, nalazi se grb porodice Ferrari. Polukrugli štit, veličine 2,1x2 cm, vodoravno je razdijeljen. U donjem dijelu je trobrijeg koji nadvisuje šesterokraka zvijezda, a okružuju je dva lava okrenuta jedan prema drugomu s palminim grančicama u prednjim šapama. Između grančica nalazi se nojevo pero. Štit je ukrašen po jednom grančicom sa svake strane, kacigom i stiliziranim plaštem. Sa strane štita su inicijali D. F. (Donat Ferrari) (T. V, sl. 4).

20. Pečat b. Dominika Castellija (1777—1812)

Porodica Castelli porijeklom je iz Genove, gdje su pripadali tamošnjem plemstvu. Odatle je prešla u mletačku službu na otok Hios, odakle su prvi njeni članovi došli u Dalmaciju.⁷³

U plemstvo grada Nina bili su primljeni 26. VIII 1775. braća dr Bizio, Ivan Karlo i Dominik Castelli, sinovi pok. Tome, dok je njihov treći brat kapetan Nikola primljen tek 28. X 1793. godine.⁷⁴

Za javnog bilježnika »di Veneta Autorità« promoviran je Dominik Castelli 21. V 1777. i djeluje sve do 1812. godine.⁷⁵

Upotrebljavao je pečat s grbom svoje obitelji. Po dekorativnim karakteristikama identičan je pečatu bilježnika Calogere.

Pečat je ovalnog oblika, veličine 4,2x3,6 cm. Unutar vijenca s bogatim baroknim ukrasom, omeđenim s vanjske strane nizom bisera, nalazi se ovalni štit u središnjem pečatnom polju. U štitu, veličine 2,6x2,4 cm, prikazan je kaštel na podnožju, s otvorenim vratima i tri nazupčana tornja. Ispod kaštela inicijali D. C. N. (Domenico Castelli Nodaro) (T. VI, sl. 1).

⁶⁸ HAZd, SZB, Ivan Krševan Franceschi (1768—1824), b. II, 8, c. 198'.

⁶⁹ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VII, 172—172', 181, 182.

⁷⁰ HAZd, Lib. Cons. None II, 145—145'.

⁷¹ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VIII, 83.

⁷² HAZd, SZB, Donat Ante Ferrari (1774—1796), b. I, Protocollo Primo, 14'.

⁷³ HAZd, SGP, Alwise Mocenigo (1717—1720), L. I, 262; L. III, 1.

⁷⁴ HAZd, Lib. Cons. None II, 136—136'; Lib. Cons. None III, 33'—34.

⁷⁵ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VIII, 10, 10'

Prikaz kaštela nalazi se u porodičnom grbu Castellija, kako to donosi Heyer (T. VII, sl. 2).⁷⁶

21. Pečat b. Petra Pavla Coltellija (1777—1817)

Za javnog bilježnika Petar Pavao Coltelli, zadarski građanin, promoviran je 21. V 1777. godine.⁷⁷ On je brat bilježnika Ivana Filipa Coltellija. Braća Coltelli primljeni su 28. X 1793. u ninsko plemstvo.⁷⁸

Upotrebljavao je bilježnički pečat s obiteljskim grbom. Pečat je ovalnog oblika veličine 4x3,2 cm.⁷⁹ Između dvije ovalne linije niz bisera tvori pečatni vijenac i uokviruje središnje pečatno polje s grbom Coltellija, veličine 1,8x1,5 cm. U grbu je prikazano stablo na trobriju, a na vrhu krošnje stoji ptica s cvijetom u kljunu. Štit je sa svake strane ukrašen s četiri grančice. Ispod štita su inicijali bilježnika P. P. C. M. (!), odnosno Pier Paolo Coltelli Nodaro (T. VI, sl. 3).

22. Pečat b. Ante Medicija (1779—1794)

Zadarska porodica Medici ogranak je slavnog firentinskog roda koji je u kneževskoj lozi izumro 1737. godine. Lozu su nastavile dvije sporedne grane: Medici dei Tornaquinci i Ottojano Medici.⁸⁰

Rodoslovno stablo počinje god. 1200. s Ugoneom ili Gerardom de'Medici i u njemu se nalazi Camilo sin Ameriga, rođen 1562. u Firenzi, koji je oko 1586. došao u Zadar i tu se 1596. oženio Katarinom Kalcina. Taj zadarski Medici potomak je loze dei Tornaquinci.⁸¹

U građansko vijeće Zadra primljena su braća Ante, Ivan i Petar Pavao de'Medici 10. IV 1701. godine.⁸² Njima je dukalom od 19. XI 1721. podijeljen naslov conte, nasljedan po svim zakonitim potomcima.⁸³ God. 1722. mletački dužd Alvise Mocenigo dodijelio je na uživanje braći Medici 300 kanapa zemlje.⁸⁴

U plemstvo Nina primljen je bio 2. XI 1752. conte Vincenzo Medici,⁸⁵ a njegovu sinu Bartolu Anti i potomcima priznat je 19. IX 1792. firentinski patricijat.⁸⁶

Ante Medici prisegao je bilježničku zakletvu 28. XII 1778. u Zadarskom vijeću i djeluje do 1794. godine.⁸⁷

⁷⁶ HAZd, OS, Karaman, Spisi opatije sv. Petra na Rabu (u sređivanju); AFS, karton VII, dok. br. 125. F. Heyer von Rosenfeld, *Der Adel von Dalmatien*, Nürnberg, 1873, 33, Taf. 23; V. Spreti, *Enciclopedia Storico - Nobiliare Italiana*, II, Milano, 1929, 365.

⁷⁷ v. bilj. 75

⁷⁸ HAZd, Lib. Cons. None III, 26'—27, 36—36'.

⁷⁹ HAZd, Spisi samostana sv. Nikole, kut. 10, 182/1.

⁸⁰ G. de P(elegrini), »Medici«, *Boll. arald. stor. gen. del Veneto*, Anno IX/1910, N. 5, Venezia, 32—33; *Boll. arald.*, Anno XIII/1914, N. 2, 14 (Medici di Dalmazia).

⁸¹ R. Jelić, »Stanovništvo Zadra u drugoj polovici XVI i početku XVII st. gledano kroz matice vjenčanih«, *Starine JAZU*, 49, Zagreb, 1959. 413; L. Benevenia, *La Chiesa di S. Francesco*, 306 i bilj. 1.

⁸² L. Benevenia, *La Chiesa*, 306, bilj. 1, citira »Libro V delle parti, 252 a tergo«.

⁸³ HAZd, SGP, Marc' Antonio Diedo (1721—1723), L. I, c. 210'.

⁸⁴ L. Benevenia, *La Chiesa*, 307, bilj. 1.

⁸⁵ HAZd, Lib. Cons. None II, 37'.

⁸⁶ D. Fabijanić, *Convento il più antico*, 144—147.

⁸⁷ NBZd, Lib. Cons. Jadr. VIII 29'—30 30'.

Kao javni bilježnik upotrebljavao je pečat s porodičnim grbom. Pečat je ovalnog oblika, veličine 3,9x3,2 cm, u obliku bogate kartuše.⁸⁸ U štitu, veličine 2,3x1,8 cm, nalaze se oznake roda Medici — šest pilula (T. VI, sl. 2).

Grb zadarskih Medicija identičan je grbu firentinske loze i poznat je u heraldičkoj literaturi (T. VII, sl. 1, 3).⁸⁹

23. Bilježnički pečati s pravnog aspekta

Pravna snaga bilježničkih pečata s potpisom bilježnika u prvom redu očituje se u ovjeravanju isprava koje su bilježnici sastavljali, prepisivali ili ovjeravali na zahtjev stranaka.

Pečati imaju pravnu snagu samo u slučaju kada je njima ovjerena isprava, oni ispravu štite u pravnom smislu i zajedno s potpisom su dokaz javne vjere (*fides publica*).

Ako pečat nije otisnut u toj funkciji, bez pravne snage, zanimljiv je jedino u okviru sfragistike kao pomoćne povijesne discipline.

24. Sfragistička zapažanja o pečatima zadarskih bilježnika

Nakon detaljne analize pojedinih pečata možemo kazati sljedeće:

a) Obradeni pečati zadarskih bilježnika u ovom radu odreda su otisnuti na ispravama i spadaju u jednostrane pečate.

b) Uglavnom su ovalnog oblika, različitih dimenzija. Izuzetak je pečat bilježnika Bartola Ferrarija.

c) Pečatna slika bilježničkih pečata po svojem sadržaju i simbolima veoma je bogata. Po tipu pripadaju likovnim i natpisnim pečatima. Na nekoliko pečata (Emmanuelli, Radulić, Ferrari-Cupilli) javljaju se isključivo notarski simboli (križ — javna vjera), a ostali uglavnom nose grbove svojih vlasnika.

d) Natpisi se uglavnom svode na inicijale bilježnika kojima je označeno ime i funkcija. Rijetki su natpisi ili čak devize (primjerice Troilo Franceschi). Na te specifičnosti upozorili smo kod svakog pečata.

Abrevijacije su zastupljene u dva oblika: inicijali ili sigle i abrevijacije per suspensionem. Od znakova distinkcije najviše je u uporabi točka (.), jedna ili dvije, križić (+) i zvjezdica (*).

25. Zaključak

Cilj ovoga rada bio je da se na temelju arhivske građe i sfragističke analize obrade pečati zadarskih bilježnika koji su djelovali u 18. stoljeću.

Zanimljivo je da od dvadeset i dva javna bilježnika, koji su djelovali u navedenom razdoblju, svega dvojica nose hrvatska prezimena — Itković i Radulić (posljednji kao Raduleol), preostali su talijanskog podrijetla, a tek za jednog se može pretpostavljati da je Grk — Troilo.

U ranijim stoljećima bilo je više bilježnika s hrvatskim prezimenima iz redova zadarskog građanstva. Svakako, regrutiranje bilježnika iz talijanskih, doseljenih porodica, otvara jedan nov problem — doseljavanje

⁸⁸ v. bilj. 76. Spisi Karaman.

⁸⁹ F. Heyer, *nav. dj.*, 60, Taf. 39; V. Spreti, *nav. dj.*, IV, Milano, 1931,

sve većeg broja Talijana iz mletačkog zaleđa (Bergamo, Brescia) koji dobivaju zadarsko građanstvo i potiskuju hrvatski građanski sloj. To bi veoma zanimljivo pitanje trebalo s vremenom поближе osvijetliti na temelju izvorne građe.

Svestranom obradom sačuvanih primjeraka otisnutih pečata došli smo do sljedećih rezultata koje možemo sažeti u vidu zaključka:

1) Pečati zadarskih bilježnika iz 18. st. nisu do danas znanstveno obrađeni, a o njima ne postoji nikakva stručna ni znanstvena literatura, osim izvora koji se nalaze u nekoliko zadarskih arhiva.

2) Svi pečati relativno su dobro sačuvani, a većina ih se nalazi u Historijskom arhivu u Zadru što olakšava njihovo proučavanje.

3) Po svom obliku spadaju u tzv. male pečate, a po tehnici pečenja u otisnute. Po svom tipu su uglavnom natpisni ili likovni. Upotreba heraldičkih motiva je česta, a javljaju se i potpuni grbovi.

4) Svega pet pečata ima legendu u vijencu, a tri nose i devize ili gesla. Inicijali su česti i označavaju ime i službu bilježnika.

5) Svi su pečati jednostrani.

6) Praktična upotreba bilježničkih pečata je u ovjeri raznih isprava gdje uz potpis bilježnika služe kao sredstvo ovjere i dokumentu daju pravnu snagu i time uživaju javnu vjeru.

Nadamo se da će ovaj skromni prilog proučavanju zadarskog pečatoslovlja potaći na nova istraživanja i donijeti novih rezultata na polju te zanimljive pomoćne povijesne discipline.

Miroslav Granić: THE EIGHTEENTH-CENTURY ZADAR NOTARIES' SEALS

S u m m a r y

This paper deals with eighteenth-century Zadar notaries' seals having not yet been examined scientifically.

From the beginnings of the notariate up to the seventeenth century, notaries certified the documents by their signature and the notarial sing. From the seventeenth century onwards the first notarial seals came into use having been chiefly the sfragistical representations of the notarial sings. At the same time figurative seals appeared as well, representing most frequently their owners' coats of arms, legends, allusive representations of names or professions.

Seals treated in this paper belong chiefly to the figurative ones and to those with legend. They are all oval-shaped with one exception only (Bartol Ferrari). Very interesting are the seals of notaries by the name of Lomazzi, Troilo, Itković and Calogera, due to the contents of their figures. The coats of arms are emphasized on the seals of such notaries as Francesci, Ferrari, Canova, Guerrini, Ferrari-Cupili, Coltelli and Castelli.

Legends include mainly initials denoting name and function while words and mottoes are rare. Abbreviation is doubly represented: by initials or *per suspensionem*. Regarding marks of distinction dots, little crosses and asterisks are used.

The practical usage of notarial seals lays in the notarization of various documents serving in the first place, together with the notary's signature, as a means of certification giving legal force to a document and enjoying in this way the public confidence (*fides publica*).

T. I

Sl. 1. Pečat bilježnika
Andrije Torrija

Sl. 2. Pečat bilježnika
Nikole Lomazzija

Sl. 3. Pečat bilježnika
Mihovila Troila

Sl. 4. Pečat bilježnika
Ivana Emmnuellija

T. II

Sl. 1. Pečat bilježnika Ante Itkovića

Sl. 2. Pečat bilježnika Ante Radulića

Sl. 3. Pečat bilježnika
Frane Bonicellija

Sl. 4. Pečat bilježnika
Pavla Coltellića

T. III

Sl. 1. Pečat bilježnika
Ante Guerrinija

Sl. 2. Pečat bilježnika
Tome Franceschija

Sl. 3. Pečat bilježnika
Nikole Bonicellija

Sl. 4. Pečat bilježnika
Alberta Canove

T. IV

Sl. 1. Pečat bilježnika
Ante Ferrarija

Sl. 2. Pečat bilježnika
Ivana Filipa Coltelliija

Sl. 3. Pečat bilježnika
Petra Ferrari - Cupillija

Sl. 4. Pečat bilježnika
Petra Ferrari - Cupillija

T. V

Sl. 1. Pečat bilježnika
Bartola Ferrarija

Sl. 2. Pečat bilježnika
Ante Calogerà

Sl. 3. Pečat bilježnika
Ivana Krševana Franceschija

Sl. 4. Pečat bilježnika
Donata Ante Ferrarija

T. VI

Sl. 1. Pečat bilježnika
Dominika Castellija

Sl. 2. Pečat bilježnika
Ante Medici

Sl. 3. Pečat bilježnika
Petra Pavla Coltellija

T. VII

Sl. 1. Grb porodice Medici

Sl. 2. Grb porodice Castelli

Sl. 3. Grb porodice Medici

T. VIII

Snimak kamenog grba porodice Guerrini

T. IX

Sl. 1. Snimak kamenog grba
porodice Coltelli

Sl. 2. Snimak grba s diplome Ivana
Marije Ferrarija iz 1714. god.